

Lesbrief

Gedragsproblemen (moeilijk hanteerbaar gedrag, probleemgedrag) bij dementie
(Verpleegkundige)

Dit project maakt deel uit van de campagne DementieEnDan en is onder andere
tot stand gekomen in samenwerking met:

ROC Midden Nederland, Koning Willem I College, ROC Mondriaan, MBO Utrecht
en ROC Aventus

Auteurs:

Yvonne Vullingsh, Nicolet Destrée, Josephine van der Laan, Ilse Hartgers, Ceciel de
Bruijn en Paul Bocken

Gedragsproblemen (moeilijk hanteerbaar gedrag, probleemgedrag) bij dementie (Verpleegkundige)

Domein

Het mentale welbevinden van de cliënt als persoon

Clips

Clip 12 'Contact door dans', Clip 7 'Pijn'

Toelichting

'Moeder...!' Mevrouw van Extel roept dat elke morgen wel een uur, nadat ze wakker is geworden. 'Roepgedrag - ik word er tureluurs van. Kunnen we daar nou niks aan doen?' zegt Anne-Marie tijdens de overdracht.

Gillen: een voorbeeld van soms langdurig aanhoudend moeilijk hanteerbaar gedrag bij een dementerende, vaak oudere cliënt. Het leidt tot irritatie. De meeste zorgverleners die werkzaam zijn op een afdeling PG van een verpleeghuis, kennen het gedrag uit ervaring en weten wellicht hoe moeilijk het kan zijn om ermee om te gaan. Zij weten ook dat dit maar een van de voorbeelden is van ongewenst, langdurig en vaak hinderlijk gedrag.

Er zijn echter mogelijkheden om het gedrag te plaatsen, om te achterhalen wat de oorzaak ervan is en om een methode te ontwikkelen om er effectiever mee om te (leren) gaan.

In 2008 verscheen er een richtlijn vanuit V&VN waarin de mogelijkheden die verzorgenden en verpleegkundigen zelf hebben (los van het inroepen van de hulp van medicatie) goed beschreven staan.

Clip 12 duurt ruim 5 minuten, clip 7 duurt bijna 5 minuten

Beginsituatie

Verpleegkundige niveau 4, leerjaar 3 en 4

Vaardigheden

- probleemgedrag onderkennen
- over probleemgedrag rapporteren volgens afspraak
- oorzaken en uitlokkende factoren onderkennen
- bijdrage leveren aan de analyse
- stappenplan probleemgedrag inzetten
- reflecteren op eigen rol in situaties met probleemgedrag
- aandacht tonen voor betrokkenen bij conflicten en grensoverschrijdend gedrag
- aangewezen middelen toepassen

Kenniselementen

- kennis van achtergronden en bepalende factoren
- kennis van interventies
- kennis van methodische benadering via stappenplan

Leerdoelen

De student kan:

- beschrijven wat probleemgedrag bij een dementerende cliënt is.
- aangeven welke vormen van probleemgedrag er kunnen ontstaan bij dementie
- verschijnselen die op het ontstaan van probleemgedrag kunnen wijzen herkennen en beschrijven.
- het stappenplan probleemgedrag uitleggen en meewerken aan de toepassing ervan.

Werkvorm

Diverse

Hulpmiddelen

Bijlage: presentatie stappenplan

Bijlage: casus mevr. Troelstra

Bijlage: fragment uit de richtlijn van V&VN over interventies

---

Bronnen

Algemene informatie en uitstekende vindplaats:

[www.zorgvoorbeter](http://www.zorgvoorbeter.nl)

of de directe link

<http://www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/Vindplaats-Probleemgedrag.html#>

eventueel aan te vullen met o.a.

<http://www.btsg.nl/infobulletin/dementie/dementie-verschijnselen.html>

<http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/aandoeningen/96653-contact-leggen-me...>

Filmpje over agressie:

<http://youtu.be/5tu-1FAasP8>

Informatie over soorten probleemgedrag

<http://www.werkenindeouderengeneeskunde.nl/specials/probleemgedrag-bij-d...>

Richtlijn 'Omgaan met gedragsproblemen bij dementie'

via de site www.zorgvoorbeter.nl -> 'Handig in de praktijk' -> Richtlijnen dementiezorg

<http://www.venvn.nl/portals/20/publicaties/richtlijnomgaanmetgedragsprob...>

Verbeterkaart probleemgedrag

http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/Verbeterkaart_Probleemgedra...

Aanvullend:

<http://www.alzheimerexperience.nl/>

Over medicatie bij probleemgedrag: <http://www.diliguide.nl/document/969>

Achtergrondinformatie psychologische hulpverlening: 'Handreiking psychologische hulpverlening bij gedragsproblemen bij dementie'

<http://www.innovatiekringdementie.nl/DynamicMedia/Marysia/Handreiking%20...>

Over de wenselijke situatie: zie zorgstandaard dementie

www.vilans.nl

Uitvoering opdracht 'Gedragsproblemen bij dementie'

Bronnen

Algemene informatie en uitstekende vindplaats:

[www.zorgvoorbeter](http://www.zorgvoorbeter.nl)

of de directe link

<http://www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/Vindplaats-Probleemgedrag.html#>

eventueel aan te vullen met o.a.

<http://www.btsng.nl/infobulletin/dementie/dementie-verschijnselen.html>

<http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/aandoeningen/96653-contact-leggen-me...>

Filmpje over agressie:

<http://youtu.be/5tu-1FAasP8>

Informatie over soorten probleemgedrag

<http://www.werkenindeouderengeneeskunde.nl/specials/probleemgedrag-bij-d...>

Richtlijn 'Omgaan met gedragsproblemen bij dementie'

via de site www.zorgvoorbeter.nl -> 'Handig in de praktijk' -> Richtlijnen dementiezorg

<http://www.venvn.nl/portals/20/publicaties/richtlijnomgaanmetgedragsprob...>

Verbeterkaart probleemgedrag

http://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/Verbeterkaart_Probleemgedra...

Aanvullend:

<http://www.alzheimerexperience.nl/>

Over medicatie bij probleemgedrag: <http://www.diliguide.nl/document/969>

Over de wenselijke situatie: zie zorgstandaard dementie

www.vilans.nl

Vorbereiding

A. Maak met de docent afspraken over hoe je het resultaat van deze opdrachten vastlegt, bijvoorbeeld voor je portfolio.

B. Bekijk clip 12 'Contact door dans'

Bekijk clip 7 'Pijn'

- Probeer te bedenken wat de benaderingswijze in de clip over dans voor een cliënt met dementie kan betekenen.

- Wat ken je van jezelf aan psychische gevolgen van lichamelijk ongemak of pijn?

Wat zou er met jou gebeuren als je op geen enkele manier kunt zeggen wat je voelt en waar het zit?

C. Beantwoord op basis van wat je al weet en van ervaringen in de praktijk de volgende vragen:

1. Wat wordt onder probleemgedrag verstaan?

2. Welke soorten probleemgedrag zijn er?

3. Welke signalen kan een cliënt uitzenden?

4. Hoe wordt er over probleemgedrag geschreven in het zorg(leef)plan?

5. Hoe kun jij je collega, de vrijwilliger en of mantelzorger ondersteunen in een situatie met probleemgedrag?

6. Wat doe je zelf wanneer het gedrag van een cliënt je "teveel" wordt.

7. Welke interventies zou je kunnen doen?

8. Welke medicatie kan er worden voorgeschreven?

9. Wat is de werking en wat zijn de mogelijke bijwerkingen van deze medicijnen?

10. Hoe wordt er in de praktijk omgegaan met het feit dat probleemgedrag door lichamelijk oorzaken kan komen, bijvoorbeeld pijn door knellende kleding, te strak zittende schoenen?

D. Zet nu de richtlijn 'Omgaan met gedragsproblemen bij patiënten met dementie' op je scherm (zie 'Bronnen' voor een link), lees hoofdstuk 3 en 5 door.

Vul je eigen antwoorden op bovenstaande vragen aan, waar dat zinvol is.

Instructie

Neem deel aan de doceerles over probleemgedrag en het 'stappenplan probleemgedrag' bij cliënten met dementie. Bespreek met elkaar de verschillende voorkeursinterventies die in aanmerking komen.

In de les worden klassikaal de antwoorden van de voorbereidingsopdracht besproken.

Verwerking

Verwerking (eventueel herhalen)

A. Bekijk het volgende filmpje over agressie in de zorg bij dementie

Link: <http://youtu.be/5tu-1FAasP8>

Bekijk de eerste 30 seconden van dit filmpje.

Beantwoord de volgende vragen:

- Wat vind je van de reactie van de cliënt in dit filmpje?
- Heb je zelf wel eens zoiets meegemaakt?
- Wat voelde je toen?
- Wat dacht je?
- Wat deed je?
- Hoe is het afgelopen?
- Heb je er begeleiding bij gehad?
- Hoe denk je daarover terug?
- Bedenk waarom deze meneer zo zou kunnen reageren. Geef tenminste 2 redenen.
- Denk nogmaals na over wat er gebeurd is aan de hand van de stappen van het 'stappenplan probleemgedrag' en probeer bij de verschillende stappen iets over je ervaring te zeggen naar aanleiding van het stappenplan.
- Geef tips voor de verzorgende uit het filmpje hoe ze de volgende keer zou kunnen handelen.

Nabespreking:

Wissel de ervaringen onderling uit. De docent geeft zo nodig extra uitleg

B. Bekijk de 'Alzheimer Experience'

<http://www.alzheimerexperience.nl/>

In welke van de scènes is er sprake van moeilijk hanteerbaar gedrag of dreigt er moeilijk hanteerbaar gedrag?

Wat maakt het gedrag eventueel moeilijk hanteerbaar?

Welke factoren dragen bij aan het ontstaan van het gedrag op dat moment?

Welke adviezen zou je op die momenten geven?

C. Lees uit de bijlage de casus van mevr. Troelstra.

Je kunt ook gaan naar: <http://www.innovatiekringdementie.nl/Artikel/Hoe-mevrouw-Troelstra-zonde...>

Geef aan waar en hoe je de stappen van het stappenplan probleemgedrag terugziet.

D. Stel een folder samen waarin voor werkers in de zorg (collega's , mantelzorgers, vrijwilligers) duidelijk wordt :

-
- wat gedragsproblemen zijn
  - welke interventies de voorkeur hebben ('preferente interventies') bij verschillende vormen van probleemgedrag
  - welk advies je kunt geven aan je collega, de vrijwilliger en/of mantelzorger(s)
  - wat een stappenplan inhoudt
  - wat een stappenplan op kan leveren
  - hoe een stappenplan kan worden opgesteld

De tekst in de folder wordt getoetst op Nederlands (3F)

Eindresultaat

Je kunt

- beschrijven wat probleemgedrag bij een dementerende cliënt is.
- aangeven welke vormen van probleemgedrag er kunnen ontstaan bij dementie.
- verschijnselen die op het ontstaan van probleemgedrag kunnen wijzen herkennen en beschrijven.
- het stappenplan probleemgedrag uitleggen en meewerken aan de toepassing ervan.
- anderen ondersteunen in het uitvoeren van het stappenplan.